

թիւն եւ բարձրացո զձեր քո շնորհիդ ամենայն ժողովրդոց ի յարդարութիւն։ Զայս բարբառ լուեալ զձերունոյն, սքանչելի հիացոմն եղեւ սրբուհւոյն եւ ես ասէ, ով Արմեոն, գիտեմ զմանկանդ իմոյ զընորհս, ոչ այժմ այլ առ յապա, զի հրեշտակն աւետարանեաց ինձ թէ թագաւորելոց է, եւ մողքն որպէս թագաւորի յանցեալ աւուրսդ ընծայ մատուցին, սակայն յորժամ կատարի հասակաւ ակն ունիմ աւետեացն ըսման։ Դու ով սկանչելի ծեր, զիարդ ընդ քառասնօրեայդ իրը ընդ կատարեալս խօսիս, զի զքել արձակեացէ եւ ուր լուար զկապանաց դորա բան այսմ աւուր միայն ի գիրկս ընկալեալ, զի ասես ըստ խոստանն բանի քո արձակեա զիս, կամ երբ տեսեր զփրկութիւնն, զոր հանդերձեալ է գործել, զի գեռ ըստնդեայ է, գիտեմ եւ ես զդա փրկագործ որպէս եւ ասաց հրեշտակն, բայց զարդանալ հասակին եւ ի նստելն յաթուն դաւթի ակն ունիմ տեսանել։ Պատասխանի ետ Արմեոն եւ ասէ ցսուրբ Կյան։ Ով Մարիամ, մայր Աստուծոյ, զպատիւ ծնեալ քո որդպոյ, անկար է ինձ ծնողել ցուցանել, գոյցէ հրաժարիս երկիւղիւ ի գաստիարակելոց եւ որպէս զմանուկ գիեցուցանելոյ զմուաւ ածեալ զսերուիցն երկիւղի փառաց սորա, այլ զայս ծանիր, զի այս որդիս քոյ է, որ կանգնէ զընդթիւն մարդկան առաջին փառան, եւ գլորէ զպատանայ ի պատիժ նոցա իւրով բազմապատիկ իմաստութեամբն։ Սա է նշան հակառակութեան կանդնեալ ի մէջ աշխարհի ամենայն մարդկան, զի որք աշակերտին մարդարէիցն հային ի խորհուրդ սորա եւ ի փառս եւ խոստովանին Աստուծ Ճշմարիտ։ Խոկ որք տեսանեն միայն զմարմինն եւ Վկիրս չարչարանացն կիցս ընկենուն հակառակութեամբ անհաւատութեանն իւրեանց փրկութեանն եւ այսպէս խորհրդական երեւումն սորա յայսմէ զբաղում սրտից խորհուրդ, զի ոչ երեւեցաւ հրով եւ մարախլով, որում հաւատային յերկիւղէ սրտիւ անհաւանք, այլ երեւեցաւ մարմնով, զի զբառիւ հաւատասն յանդիմանեացէ, ինքն ձգեացէ եւ զանհաւատան յանդիմանեացէ, այլ եւ ընդ քո սիրտգ, ով կըս սուրբ, սուր թերահամբ սրով լինիս վիրաւոր, եւ մերձ տառթեան սրով լինիս վիրաւոր, իսկ յորժամբ նշանացն կարծես զնոյն միաւոր, իսկ յորժամբ բարձրանայ ի խաչ կամաւոր, յուսահաւատ բարձրանայ ի սրտի մօրդ զօրաւոր, Զայս երեւմամբն զնոյն սրտի մօրդ զօրաւոր, Զայս լուեալ Մարիամու եւ ծանուցեալ զինքն պաշտ

պան մեծի խորհրդոյ. վիախստական լիներ միածնիւն յեգիպտոս հրամանաւ հրեշտակին։ Լոյս ասէ ծագեալ ի մէջ աշխարհի, քել հալածէ խաւար բանսարկութիւն, հրամանաւ Հերովդի իւրոյ անօթին, արի երթիցուք յեգիպտոս ի լըումն կանխասաց մարդարէին, եւ այսպէս ընթացեալ նոցա յեգիպտոս, կատարէր մարդարէութիւնն Եսայեայ, որ ասէ աշխաւասիկ Տէր նստեալ ի ծոց թեթեւ ամպոյ անալղն կուսի գայ յեգիպտոս։

(Շարունակենի)

Հ. Հ. ՌԱԿԵԱՆ

ԲՈԼԵՄԸ ՀՅՅ ՄԵՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

(Շարունակութիւն)

Հարցմանց Գիրքին Տպագրութիւնը։

1720 ին (Թ.Ճ.2) Ա. Էջմիածնի Նուիրակ Աստապատից՝ “գիտնական եւ բարեկրօն մեծ վարդապետն, Պետրոս Եպիսկոպոս” Կ. Պոլիս կու գայ, եւ “ըստ բարեսէր բարուց իւրոցն կը ձեռնարկէ Հարցմանց Գիրքին տպագրութեան։ Այս ձեռնարկը սակայն կը խափանի՝ քանի մը տետրակներ (‘քանի մի ինչ տետր’) տըպագրուելէ ետքը, հաւանաբար Նուիրակին էջմիածնին վերադարձն պատճառաւ, ուր կը վախճանի 1729 ին, այսինքն՝ Հարցմանց Գիրքին տպագրութեան ձեռնարկէլէ ինը տարի ետքը։ Բայց սկսուած գործ մը կիսկատար ըթողլու համար՝ “արեւելցի բարեպաշտօն մահտեսի պարոն Եպիսկոպարն, եւ Բիւզանդեցի խօճադանիէլի որդի տիրացու Մովսէսն” կը փափարանիէլի որդի եւ ի կատար բերել զմացեալն Քին “տպել եւ ի կատար բերել զմացեալն Պէտրախսաբար թէ բարեբախտաբար՝ սորին”, Պէտրախսաբար թէ բարեբախտաբար՝ “տպաւածն առաջն ցրիւ եւ պակաս մնալով, նորապէս սկսեալ ետուն տպել զամենայն կարողութեամբ ողղոմութեանն Աստուծյու։

Այսպէս, 1729 ին (ամիսը ՀՅՅ նշանակուած) կ'սկսի Հարցմանց Գիրքին նորի տպագրութիւնը եւ կը վերջանայ 1730 (Թ.Ճ.3), Մայիս 1 ին, Կ. Պոլսեցի մէկի. Աստուծածատուրի Տպարանին մէջ։ Տպագրիչ մահտեսի Աստուծածատուրի որդին՝ Տիրացու Յովհաննէսն եղած է գրաշաբարը, որ “անձանձիր եւ մշտաշնատ սբնութեամբն, գիշեր ցրիեկ, ժամանակ նուիրելով, միս մինակ, ծայրէ ի ծայր ինքն շարած է գիրքը, իրեւ ար-

դիւնք եւ արտայայտութիւն իւր ջերմեռանդն սիրոյն “ի վերայ սրբոյ մատենոյս”:

Հրատարակութեանս ձակատը կը ճեւացնէ պատկերազարդ շրջանակ մը ուղղանկիւն, որու մէջտեղ գրուած է.

ԳԻՐՔ
ՀԱՐՑՄԱՆՑ

ԵՐԻԳՍԵՐԱՆԵԱԼ ՍՐՄՈՅ ՀՕՐՆ ՄԵՐՈՅ
ԳՐԻԴՈՐԻ ՏԱԹԵԵՎԱԳԵԼՈՅՆ,

ՏՊԱԳՐԵՑԵԱԼ ՕԳՆԱԿԱՆՈՒ ԸՆՐՅ
ԹԱԴԵՈՒԻ ԱՆԱՔԵԼՅՆ, եւ ՍՐՅՆ
ԳՐԻԴՈՐԻ ՄԵՐՈՅ ԼՈՒՍԱԼՈՐԾԻՆ:

Ի ՀԱՅՐԱԿ, ԵՌԵՅՆ ԷՇՄԻԱԾՆԻ ԼՈՒ
ՍԱԿԱՌՈՅ ԱԹՈՈՍՅՆ, ԶԵՐԹՈՆՆՖԻ
ԽՆ ԿՐԱԿՄԻ ԵՐԻԳՍԵՐԱՆԵԱԼ ՍՐԵՂՆ
Եւ ԱՇաբան ԿԹՇԴԿՍԻ ԹՄ ՀԱՅՐՈ:
Եւ ի ՊԱՄՐԻՒԱՐԴՈՒԹԵԱՆ ՍՐԵՅՆ Խղէմի
ՔՆԱԿՈՒ ՏԵՂԵԳՆ, ան ԳՐԻԴՈՐԻ
ՍՐԵՂՆ եւ ԱՇաբան ՎՐԴԿՄՈՒ:
Ի ԿՈԱՏԱՆՂՆՈՒԱՊՈՂԻՄ ՔԱԼԱՋԻ:

ՀՐԱՄԱՆԱԼ ՆՈՐԻՆ ՍՐԲԱՂԱՆ ՊԱՄ
ՐԻՎԱՐԴԻ, ան ՅԱՀԱՆՆՈ ԱՇԱԲԱՆ
եւ ԳՐԱՍԵՐ եւ ՏՕՆԱՍԵՐ ՎԵՐԴԿՄՈՒ,
Ի ԹՐԻՆ ՀԱՅՐՈ, ԱՃՀՅ:

ԳԻՐՔԻՄ ԱԿԻՂԲՆ աԼ (էջ 7) ՊԱՐԴԱՐՈՒԱԾ
է ՆԿԱՐՈՎ մը, որ կը խորհրդանչէ ԳՐ. ՏԱ-
ԹԵԵՎԱԳԵԼՅՆ ծննդեան զրոյցը: Այս նկարին վերի
աջ անկիւնը Ս. ԳՐԻԴՈՐ ԼՈՒՍԱԼՈՐԴէ, զգեստա-
ւորեաԼ, ուաքի վրայ, կանթեղ մը կու տայ հա-
ւատաւոր կնոջ մը, ՏԱԹԵԵՎԱԳԵԼՅՆ մօրը, որ կե-
ցած է դրան մը մէջ, Այդ դրան մէջ եւ կնոջ
աջ ուսին վրայ երկաող մը կայ. — Տունն
մօր (կրնայ կարդացուիլ նաեւ հօր) ԳՐԻ-
ԴՈՒ | իի ՏԱՄԴԻՆԱՑԿԻՒՅԱ, ՆԿԱՐԻՄ մէջտեղ,
ԵՐԻՄԱՍԱՐԴ ԳՐ. ՏԱԹԵԵՎԱԳԵԼՆ, ՎԵՂԱՐՈՎ փիլոնվ
ծնրադիր գրասեղանի մը առջեւ, հօղաթափները
ասդին, դիր կը զրէ. Թիկոնքէն՝ ԼՈՒՍԱՊԱԿ
աղուր, պատկառելի գլուխ մը — հաւանաբար
ՈՒՐՈԱՆԵց ցն —, տուն կու տայ իր աշակերտին:
Խոկ ՏԱԹԵԵՎԱԳԵԼՅՆ գէմ, գրասեղանի միւս կողմը,
չորս ծնրադիր վեղարաւորներ՝ փիլոնվ, եւ չորս
աԼ կրօնաւորք, որոնք իրենց աչքերը սեւեռած
են ՏԱԹԵԵՎԱԳԵԼՅՆ զրած գիրքին վրայ — ՀԱՐԴ-
ՄԱՆԾ ԳԻՐՔԸ —: Ասոնց գլխուն վերեւ արձա-
նագրուած է. «Կրօնաւորք եւ ՎԱՐԴԱ-
ՎԼԵՐ», ՆԿԱՐԻՄ վարի շըշանկէն ներս

ՊՐՈՒԱԾ է. — “Առներ իւր ոհսուցանելի
ՅԱՄՆԱՆԱՅԾ ԺԱՄ՝ Ք. Իսկ Վարի ԼՈՒՍԱՆցքին
վրայ.

— ՄԻՃԻ ՀՕՐՆ ՍՐՅ՝ ԵՐԱՆԵԼՅՆ ՅԱՀԱՆՆՈւ
ՈՐՈՍՆԵցւոյ՝

ԱՇՈՒՍՈՅ աշակերտի, եւ Պարգեւին ԼՈՒ-
ՍԱՒՐՈՑԻ.

ՍՐՅՆ ԳՐԻԴՈՐԻ ՏԱԹԵԵՎԱԳԵԼՅ, ԱՇԱԲԱՆ
ՎԵՐԴԿՄՈՒ,

ԲՈՒՆ ԻՄԱՍՏԱՍԻՐԻ եւ ԽՍՏԱԿՐՈՆ. ՃԳՆԱ-
ԼՈՐԻ ԱՐԱՐԵԱԼ

ՂՄ գիրս ՀԱՐԳՄԱՆԾ, Ի ՀԵՐՔՈՒԹԻ ԱՂԱՆ-
ԴԻՑ ամենայն

ՏԵՐՁՈՒԱԾՈՂԱԳ: Եւ ի ԼՈՒԾՈՒԹԻ ԲԱՂՄԱ-
ՂԱՆ ԲԱՆԻԳ ՃՐԸ

ՄԱՐՏՈՒՆ: Ի ՎԻԱՍ ՄԻՈՅՆ ԱՅ, Եւ ՅՈԳՈՒՄ
ՈՒՂՂԱՓԻԱՈ

ՄԱՆԿԱՆԾ ԿՐԴԿԷ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՅՈՒ սէ ԵԿԵ-
ՂԵՑՎՈՅ ՔԻ:

Էջ 7ի ՃԱԿԱՄԸ ՊԱՐԴԱՐՈՒԱԾ է մեծ խո-
րանով մը եւ մեծ լուսանցաղաղրդով մը. Խորա-
նիս կամարին ներքեւ նօտր գրով՝ ՀՈՂԻԼ |
ՍՈՒՐՅ | օգնեա | մեզ: Խոկ գիրքի սկսուածին
առաջին բառը, ՈՐԻՎՀԱ, սիրուն մարդագիրներ
են, որ ամբողջ տող մը բռնած են. Երկրորդ
տողը, “ԱԱՆԱ ԱՆԵՐԱԴՈՒԱ”, զԼԽԱԳԻՐ է: Բացի
այս մուտքի էջէն, ամբողջ գործը, ծայրէ ի ծայր՝
ԵՐԿԱՄԱՆԱԿ է, զարդարուն շըշանակներով,
ԵՐԵՍՆԵՐՈՒՆ մեծութիւնը՝ շըշանակներէն ներս,
ԴՐԵԹէ 14.5 × 22.5 սմ.: Խրաքանչիւր սիւնակ
43 տող: Ամբողջ գործը կը բաղկանայ Ակ (67)
տետրակներէ. Իւրաքանչիւր տետրակ՝ վից
թուղթ կամ 12 էջ, բացի վերջին տետրակէն
(Ակ), որ փոխանակ վեցի ունի ութը թուղթ կամ
16 երես. բոլորը՝ 808 երես:

ՏԱԹԵԵՎԱԳԵԼՅՆ ԽՖՆԱԳԻՐ ՅԻշատակարանը
կը գրաւէ ամբողջ 772 երեսը եւ 773 ին առա-
ջին սիւնակը. Խոկ 490 երեսէն մինչեւ 792 ին
առաջին սիւնակը. “ՅԻշատակարան տպեց-
ման գրքոյս.” մացածը՝ “ՅԱՆԿ եւ ՅՈՒԳԱԿ
ԳԼԽԱՄՈՐ ԲԱՆԻԳ ըովանդակ Գրքոյս: Ըստ
ՏԱԹԵԵՎԱԳԵԼՅՆ մերոց Գասաւորութեանց, այսինքն՝ այ-
րուբինական ցանկ մը:

ՀԱՐԳՄԱՆԾ ԳԻՐՔԻՆ այս հրատարակու-
թիւնը կատարուած է երկու հնագոյն եւ ուշ
շակի ՏԱԹԵԵՎԱԳԵԼՅ ինքնագիր օրինակէն գաղա-
փարուած ԶԵՐԱԳԻՐՆԵՐՈՒ համեմատ, զոր հայ-
թաթած են ԱԿՆԳԻ Տէր Մարկոս Քահանայ եւ

մահտեսի Մակար, որք յիշատակուած են մաս-
նաւորապէս.

— «Յիշեսջիք՝ եւ զակնցի տէր մարկոսն
եալօվացու, եւ զմահտեսի մակարն, որք ետուն
թ. գիրք ի հին օրինակաց օժանդակ սրբագրու-
թեան, որ ի վաղ ժամանակաց գրեալ էին զօրի-
նակն գրքոյս՝ ի ձեռագիր օրինակէ եռամեծի
սրբոյն գրիգորի՝ գրքոյս արարողին. (էջ 792 =
278):

Զեռագիրները տպագրուածին հետ բաշ-
դատողը, փորձերը սրբագրողը եւ «գլխաւոր
բանից» այբուբենական ցանկը շնորհ է Պաղ-
տասար Դավիթ, որ առանձին փաքրիկ Յիշատա-
կարան մը զետեղած է վերջին էջի վերջին սիւ-
նակին վրայ՝

— «Նելւել մաղթեմ՝ աղերս արկեալ,
Որ ինչ ի սմա սըխալ զբունեալ.
Ի՞չ զիտելոցն եւ ոչ տիսեալ,
Կամ՝ ըստ հընոցն այնպէս թողեալ»:

Հակառակ այս յայտարարութեան եւ խոս-
ովանութեան, պէտք է դիտել որ Պաղտա-
սար Դավիթ բոլորովին պատասխանատու է Հարց-
մանց Գիրքին այս անխնամ տպագրութեան,
քանի որ՝ ստուգիւ շատ բան չէ տեսած եւ չէ
դրած :

Աստապատցիի կիսկատար Տպագլութեան
ցիրոցան Տետրակները:

Ա. Յակոբայ Զեռագրաց Մատենադարա-
նին մէջ, թիւ 328 (հին թիւ 148) Զեռագիր-
տպագիրը ուշագրաւ է. վասն զի Աստապատցի
Պետրոս Վարդապետի, 1720ին տպագրել
տուած «քանի մի ինչ տետր նմոցներ կը
բովանդակէ:

Հաւաքածոյ մըն է այս, որու մէջ գլխաւոր
տեղ կը բոնէ Հարցմանց Գիրքէն ընտրուած
մասեր, յայտնապէս եւ յատկապէս այդ կիսկա-
տար տպագրութեան տետրներէն ձեռք բերուած
նմոցներով գրքոյկ մը ձեւացնելու նպատակաւ:
Տպագիր-Զեռագիր հաւաքածոյն թուղթը (ան-
շպագիր-Զեռագիր մասերուն) բամպակ՝ փայլուն,
շուշտ ձեռագիր մասերուն) բամպակ՝ փայլուն,
գիրը՝ նօտր, եւ վերջը՝ երկուքու կէս երիսի չափ
աւ լուղարդիր: Հաւաքոյն ու գրիչը, տեղն ու ժա-
մանակը անձանօթ. բայց անպատճառ 1720էն
յետոյ: Կաշեկազմ, լաւ պահուած: Տպագիր եւ
Զեռագիր մասերը միանգամայն 180 թուղթ են
կամ 260 երես, երկուիւն:

Բուն գրչէն միակ Յիշատակարանիկ մը,
էջ 183, երկորդ սիւնակին վերջին տողն է.
— «Զմելօք լի գծողս յիշեսջիք ի Տէր ա-
ղաշեմ»:

Իսկ էջ 258, առաջին սիւնակին սկիզբը:

— «Թվին Հայոց ՌՃԿԲ (= 1713) ես
կոստանդնուպոլսեցի Գէորգ Վարդապետոս եկի
ի կիսարիայ Կապադովկացւոց ի քարոզութիւն
բանին Աստուծոց, եւ Հակաճառութիւն ինչ ան-
կեալ ի մէջ մեր, եւ ի մէջ մետրապոլիտին Յու-
նաց ի վերայ փրկական շարչարանացն Քրիստոսի
Աստուծոց մերոյ, յետոյ նոյն մետրապոլիտն գրեաց
առ մեղ զթուղթ մի ի վերայ նոյն բանին հել-
ևնական լեզուաւ: Զորյ զթուղթն եւ զգատաս-
խանին մեր յետոյ թարգմանեցաք եւ ի մերը
լեզուաւ, ի խնդրյ պայազատափառ իշխանին
համբի մուլատզատէ մահտեսի Պողոս չէլլ-
իամբի մուլատզատէ մահտեսի Պողոս չէլլ-

պուն եւ յիշատակ անջնջելի եւ ի յաղօթական
արձանագրութիւն ճշմարտութեան ուղղափառ
հաւատոյն»:

Այս Տպագիր-Զեռագրիրը, Հարցմանց
Գիրքէն քաղուածէ մը ետքը, տպագրեալ տե-
տրակներու յարմարումով, որ ընդհատուած է
116 էջին, կը բովանդակէ նաեւ:

— «Երանելոյն Աթանասի Արքե-
պիկոպոսի Աղեկանդրացւոյ Հարցմանքն
վկայելուչը եւ պատուականք, Կիւրի Յե-
րուաղիմոյ Հայրապետի. Յաղագ մակա-
ցութեան եւ հանճարոյ: Հարցմանք Ա. Դ
(էջ 117—183):

— «Կանոն ծ. եւ ծ. սրբոց հարցն ի
կոստանդնուպոլիս գումարելոց: Ի բղեշ-
խութեան գերապայծան իշխանացն եւրէ-
լիոսի, Եւագրիսայի. Յուլիսի Թ: — Յա-
ռուց բան զնանուն եղաւ աստ: Թուղթ
նոյնոյ սուրբ ժողովին Կոստանդնուպոլսոց
առ բարեկացաւ թագաւորն թէողոս Սեծն
անուանեալ, որում թղթոյն ենթադասեցին
զայ ի յիւրեանց սահմանեցեալ Կանոնն»
(էջ 184—191):

— «Թուղթ ի Կոստանդնուպոլիս
գումարելոց Եպիսկոպոսաց՝ առ գումարե-
լիուն Եպիսկոպոսուն Հումայ» (էջ 192—
197):

— «Պատմաթիւն սուրբ Ժողովոյն
Եփեսոսի, որ է Երկորդ Տիեզերական ժո-
ղով» (էջ 197—212):

— «Ճառ Պրոկրոս վերատեսուչին կի-
զոյ, ասացեալ ի մէջ ժողովարանին և ս-

տանդնուպօլսոյ առաջի նեստորի, վասն մարդեղութեան Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսին (էջ 212—218):

— Կիւրզի եւ Նեստորի թղթակցութիւն ները եւ Կիւրզի ուրիշ թուղթերը (էջ 218—251):

— “Յուցանի կարճառատապէս որ ֆլրանքն ոչ ունին զէ. Խորհուրդ Եկեղեցոյ” (էջ 251—257):

— “Դաւանութիւն Սուրբ Գրիգորի Հուսաւորչին գրեալ ի Սուրբ Ուսկերերան լնդնանրական վարդապետին ո, միայն 16 տող (էջ 257):

— Էջ 258—259 վերեւ դրուած Յիշառակարանն Գէորգ Վարդապետի, եւ անմիջապէս յետոյ — “Թուղթ մետրապօլիտին Յունաց առ Գէորգ Վարդապետ Հայոց»: Խսկ էջ 260՝ դատարկ:

Հաւաքածոյիս Ճիշդ սկիզբը դրուած է Աստապատի Պետրոս Վարդապետին տպագրել տուած Հարցմանց Գիրքին ցրիւ տետրակներէն ուանք: Այս ցրիւ տետրակներ (Փօրմա) կը կրեն Ա. — ԺԲ. Թուահամարները:

Հարցմանց Գիրքին այս առաջին տպագրութիւնը մըն է. Թուղթը բարկ մագաղաթի պէս, ճերմակ եւ տոկուն. երկուն երեսներ, պարզ գիծերով շրջանակուած: Շրջանակներէն ներս երեսներու մեծութիւնն է 13.13 × 19.5 սմ., իւրաքանչեւր սիւնակ 38 տող: Այս տպագրութեան մէջ չկան մշակուած ցանկ նիւթոց եւ գլուխներ այնպէս, ինչպէս որ կան 1730ի հրատարակութեան մէջ:

Թէ՛ հետաքրքրութեան համար եւ թէ իրեւ յիշատակ Հարցմանց Գիրքին առաջին հրատարակիչ Աստապատի Պետրոս Վարդապետի գրասիրական եռանդին եւ զոհողութեան, կը գնեմ այստեղ Ա. — ԺԲ. ցրիւ տետրակներէն Հաւաքածոյիս մէջ պահուած մասերը.

Աստապատի Կիւրկատար հրատարակութիւնը՝ 1720ին: Գիրք Հարցմանց հրատարակութիւն 1730ի:

(Թիւ 328 Հաւաքածոյ Ա. Յակոբոս Մատենագրանքնեւ)

— Վասա Թիւրութեամ ունդ ձևածուուց:

Հաւաքածոյ Եւրերդ: Կը համապատասխանէ, էջ 31—52, Բ. սիւնակ, տող 13:

Էջ հաւաքածոյիս, 1—8:

Բուն գործին սկսուածին ճակատը Մէծ Խորան մը եւ Մէծ Լուսանցաղարդ մը: Խորանիս կամարին ներքեւ բոլորգրով, Օդնեալ Սբ | Հոգի: | Եւ Խորանին ներքեւ,

— “Մէծի Հօրն հասարակայ Երանեւ ոյն Յօվհաննու Ուսանեցւոյ” | Աժուսոյց Աշակերտի եւ պարգեւին Լուսաւորչի, Արքյն Գրիգորի | Տիրու Հարցմանց բազմազան բանից լու | ծումն նրբից եւ եղծումն այլեւայլ ազգաց եւ ազանդից եւ հերբումն ամ հերձուածուածուաց չա | բափաւաց ի փառու ճշմարտութան քի այ մերոյ եւ յօդուտ ու զզսփառաց մանկանց կթւ կիւ | Հայաստանեայց սբ Եկեղեցւոյն քի: | ”

“Որովհու ասնեն ներդուասու, տող մը թանագիր: “ծողը՝ զամանայն ինչ մընդու, տող մը բոլոր գիւազիր: “Կան ի արկէ զու, այսինչն զուսը, զգիպուածու, տող մը զիսագիր:

Էջ տպագրեալ տետրակներուն, թիւ:

Էջ հաւաքածոյիս, 9—24, Բ. սիւնակ:

Էջ հաւաքածոյիս, 29—76.

Էջ տպագրեալ տետրակներուն, թիւ:

այսինքն՝

Բ. տեար, էջ տպզր. թիւ:

Գ. ն ն թիւ:

Ե. ն ն թիւ:

Զ. ն ն թիւ:

Է. ն ն թիւ:

Էջ հաւաքածոյիս, 85—108.

Էջ տպագրեալ տետրակներուն, կիւ—թիւ:

այսինքն՝

Բ. տեար, էջ տպզր. կիւ—հիւ:

Ժ. ն ն հիւ:

Ֆ. Ա. տպզր. ձա—թիւ:

ՖԱ. ն ն թիւ:

Էջ հաւաքածոյիս որ կը տեսնուի, թիւ 328 Հաւաքածոյն կաղմող մարդը՝ իր ձեռքին տակ չէ կրցած ունենալ ցրիւ տետրակներէն Ը. Ի. թիւ: Ասկէ շատ յայտնի չէ թէ Աստապատիին այս կիւկատար տպագրութիւնը մինչեւ ԺԱ. տետր (Փօրմա) հասած է թէ աւելի: Բայց, ամէն պա-

լը համապատասխանէ, էջ 7—24, Բ. սիւնակ, տող 3:

լը համապատասխանէ, էջ 5—24, Բ. սիւնակ,

տող 14—106, Ա. սիւնակ:

լը համապատասխանէ, տող 25:

լը համապատասխանէ, էջ 115, Ա. սիւնակ:

լը համապատասխանէ, տող 24—148, Բ. սիւնակ:

լը համապատասխանէ, տող 32:

1 Գրեթէ նոյն է 1730ի հրատարակութեան մէջ Տաթեացույց նիստին ներքեւ գրուածին հետ հմին վերեւ էջ 7:

րագայի մէջ, “քանի մի ինչ տեսու բացատրութիւնը, որով Հարցմանց Գիլրին 1730ի տպագրիչը կ'ակնարկէ առաջնին տպագրութեան փորձին, այնքան արհամարհելի քանակութիւն մը չէ որ կը ներկայացնէ: Վասն զի թիւ 328 Հաւաքածոյին միջոցաւ մեր առջեւ ունինք 96 երեսներու նմոյշ մը այդ կիսկատար մացած հրատարակութենէն, եւ այդ թիւը հաւասար է 1730ի հրատարակութեան գրեթէ մէկութերորդին:

(Շարունակութիւն)

ԲԱՐՁՐՆ ԵՊԻՍԿՈՊՈՒ

ՅՈՒՅԱԿ ՀԱՅԵՐԻՆ ՉԵՐԿԵԳՐԱՅ Ս. ՆՅՈՒ ՎԻՆՈՒՑ Ի ՍԵԲՈՍԹԻԱ

(Շարունակութիւն)

35.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

?

ԹՈՒՂԹԱՔ 281 (Էջ 562): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝
22×17×6: — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: — 80ԴՀ սիւնակ՝
21: — ՆԻՐԸ Թուղթ: — ԿԱԶՄ կաշվայտ: — ՀԱՄ-
ԿԱՄԱԿՄ լաւ: — ՄԱԴԱՀԱԹԵԱՑ ՊԱՀՊԱՆԱԿ շոնի: —
ԿԵՐՆԱԳԻՐՀ կարմիր թանաքով: — ԳԻՐ բոլորքի: —
ՍԿՃՐԱՍՏԱՌ ԵԽ ԼՈՒՍԱՑԱՋՐԻՔ բաւական
սիրու: — ԽՈՐԱՆՔ չկան: — ԿԻՍԱՆՈՐԱԿ շոր
հատ: — ՄԱԽՐԱԿԱՐՔ շորս Աւետարանիշներունը: —
ԳՐՈՉ, ՍՏԱՑՈՂ, ՏԵՂԻ, ԺԱՄԱՆԱԿ անյատ: —
ՍԵՊԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Ս. Սարգս և կեղեցւոյ:

Մատեանս է Ա-Ե-ՊՐԵ-Ն, Էջք 3—152

Մատթէոս. Էջք 157—260 Մարկոս. Էջք 261

— 426 Ղուկաս. Էջք 429—558 Յովհաննէս:

ՅԻՇԱՏԱԿԱԳ-ՐՈՒԹԻՒՆՔ. Էջք 558. “Փառք
անկղանն եւ սիրգն ամենայի, անեղին եւ գոյա-
ցուցին բնաւեց. աւրհնութիւն, գոհութիւն,
փառաւորին, գթածին, ողորմածին եւ բարերարին
Աստուծոյ. Հաւրն երկնաւորին որդւոյն միածնի եւ
Հոգւ ոյն ճշմարտի. այժմ եւ յախեանս ամէն:

Գիրք տէրունեան Աւետարանի տեառն մերոյ
Ցիսուի Քրիստոսի, աւետարանեալ ի չորից աւե-
տարանչաց, ըստ պատույ Քառագծեան առնուած.
Հայր, որդի, հոգի սուրբ. ի քառակերպ նստեալ
յաթու, ի քառաթեւ անմարմոցն զովեալ, քա-
ռազեւ եւ ազամ անուանեալ եւ տաեն եւ էտէմ:
Զմեծին Եզեկիէլի տեսին ասեմ. քանզի տեսանէր
ի հիւսեաց քառագէմ կենդանիս. զուարակ եւ
մարտ, առիւծ եւ արծիւ. ի քառավագ անիւս

քառավագեալ, գերիվերոյ ունելով զահեղ եւ զոււրբ
անունն: Եւ նշանակէ մարդն զՄաթէոս, ի մարդոյ
եւ յորդոյ մարդոյ սկսեալ զաւետարանն իւր: Իսկ
Մարկոս զառիւծն: որ լինել ասէ ընդ գաղանս յետ
մկրտութեան: Իսկ Ղուկաս զլուարակին, յաղագս
զի նման պատարագին, յառաջս անառակ որդւոյն:
Իսկ Յովհաննէս զարձուին բարձրաթռիչ եւ ի
բարձրանց ոլցածեալ, եւ ի վերին խորոցն սկսեալ,
պատմել զանսկղբանն եւ զանսկղբն ծնունդ ի
հօրէ . . .”

Էջ 254. “Ծոռայզատիկ որ կնասէին, չաք
տեսեր հանս տեսաք, թվ. ԶՀԸ. Փետր. Ի. օրն
եւ, տաճկաց Պայրամ է. Գ. օրէն: Հայոց ազգին
բուն բարեկենդանն է: Հասումն շարթով մի առաջ
բանից զպաքն թէ ծառ զարդարին հատիկ է. տես-
նանք թէ լուսն յետին կինին զան ալ գրենք.
նանք թէ լուսն յետին կինին զան ալ գրենք.
կ'ենէ. չեր ելեր նոցա հանապազ: Ալմայ չելաւ.
մինչ Գ. Ա. Քարանին տաճկաց տուին որ դերեզ-
մանին դուռն զի մահից, թէ շախմախով միթէ
բան յառաջ տանինք. Աստուած ողորմած էր Հայոց
ազգիս. լուսաւորչին սուրբ աղօթիք յամօթ արար
զպալազդիքն. ապրիլ ՓԳ ելաւ Հայոց ազգին: Տա-
ճիկն ամէն վկոյեց թէ Հոյուն ելաւ լուսն: Մեր
հոգուս վապուլ չենք աներ: Բաւ է իմաստոցն:
Էջ 1. “Զվերին կազմել տուողս սուրբ աւե-
տարանիս յիշեցեք ի մաքրավայլ յալթօն ձեր
զմահատեսի Պաղտասարն եւ իւր որդին զՄանուկն,
որ առ Քրիստոս է փոխեալ . . .”
“Զեղելի հողս, զանարժան զրկուս, զտէր
կարապետ կազմուս, աղաշեմ զձեղ եղարք, յիշել
ի Տէր. ամէնն”:

36.

Ա Ի Ե Տ Ա Ր Ա Ն

15.2:

ԹՈՒՂԹԱՔ 248 (Էջք 496): — ՄԵԾՈՒԹԻՒՆ՝
27×19×7 սնտ: : — ԳՐՈՒԹԻՒՆ՝ երկսին: — 80ԴՀ
միւնակը 22: — ՆԻՐԸ Թուղթ: — ԿԱԶՄ կաշ-
ատ փայտ: — ՀԱՄԿԱՄԱՆՔ լաւ: — ՄԱԴԱՀԱԹԵԱՑ
ՊԱՀԱՆԱԿ երկ երկու թերթ: — Վերնւագիրք կար-
միր թանարով: — ԳԻՐ նոցոր բոլորքի: — ՍԿՃՐԱ-
ՏԱՌՔ Աւետարանի սկեպներունը պատշաճ համբուգ-
ատական: Գլասակազմներունը բաւական սիրու զար-
տառերով: — ԼՈՒՍԱՑԱՋՐԱՐԴՔ շորս աւետարան-
դատառեր: — ԿՈՒՍՈՒՄՈՒՆՔ մն մի աւետարանի
ուղութ կան մշյակ նաև միջակ գեղեցկութեամբ: —
Գրիք Մեսորա: — ՏԵՂՄ թիւն դիւլ, ներդակի մօտ:
— ՍԵՑՈՂ: Աստուածատուր եւ մայմն Մած Խաթուն:
— ԿԱԶՄՈՒ անյատ: — ԺԱՄԱՆԱԿ ԶԸՆ: (= 951+
551) — 1502: — ՏԱՎԱՐԴ անձանօթ: — ԿՈՒԲ չւայ:
— ՅԻՇԱՏԱԿԱԳ-ԳՐՈՒԹԻՒՆՔ էջք 488—493: — ՍԵՊԱ-
ԿԱՆՈՒԹԻՒՆ Ս. Սարգս:

Մատեանս է Ա-Ե-ՊՐԵ-Ն, Էջք 1—4 մա-
գաղաթեայ պահպանակ. 6—7 երկու թերի
գանեալ 9—138 Մատթէոս. 141—224 Մար-
տինիքը.